

EESTI Loodus

Vareslaste harukordne taibukus

Vanarahva ilmatarkus
Eestimaalased Mongoolias
Saaremaa viikingimatus

Populaarvõetluslik ajakiri. Ilmunud 1933. aastast. 3,50 € SEPTEMBER 9/2013

ISSN 0131-5862 (trüki)
ISSN 2228-3692 (võrguväljaanne)

9 770131 586018

64. aastakäik Nr 9, september 2013

www.eestiloodus.ee

- 2 **Toimetaja veerg**
- 3 **Sõnumid**
- 7 **Veebivalvur**
- 8 **Vareslased, kõige targemad linnud**
Tuul Sepp kirjeldab vareslaste intelligentsust: õppimisvõime ja mängulusti poolest sarnanevad need linnud inimesega
- 14 **Panin tähele: varesekaamera koduaknast**
- 15 **EL küsib: vastab Merike Merilain**
- 16 **Kurtina maastikukaitseala: elu nagu karikatuuris**
Tiit Vaasma ja **Egert Vandel** annavad ülevaate Kurtina piirkonna puhkemajanduse korraldamisest ja pakuvad lahendusi
- 21 **Ilmavanasõnad ja ilmastikuteadus**
Mait Sepp püüab kummutada müüti, mille järgi ei ole ilma ennustades rahvapärilisest mingit kasu
- 25 **EL küsib: vastab Toomas Tammaru**
- 26 **Militaarne ja nõukogudeaegne pärand**
Lembitu Tverdjanski, Triin Kusmin ja **Jürgen Kusmin** jätkavad pärandkultuuri aasta sarja, tutvustades militaar- ja põllumajandusobjekte
- 30 **Panin tähele: nõgese-plaattäi, mustasõstra lehevaablane**

- 32 **Poster: Silver Kommusaar**
- 34 **Intervjuu: Linnalehmad toovad Pärnule kuulsust**
Pärnu linnalehmade projektijuhti **Bert Holmi** küsitlenud **Toomas Kukk**
- 39 **Tööjuhend: taevased pilvemaastikud piltidel**
Sander Elb annab nõu algajale fotograafidele: pilvede pildistamine pakub rõõmu ja rahuldust
- 42 **Vabaduse väljaku orgaaniline sete on osutunud ootamatult vanaks**
Leili Saarse, Jüri Vassiljev ja **Avo Miidel** leidsid Tallinnast Vabaduse väljaku alt seni teadmata jäävaheajavanuseid setteid
- 46 **Kes seilasid Salme laevades?**
Andri Baburin mõtiskleb Saaremaa laevkalmetesse maetud viikingi sõjameeste matuse- ja elukommete üle
- 50 **Tartu ülikooli taimeteadlaste uurimisretked Mongooliasse**
Ülle Reier meenutab ja võrdleb Alexander von Bunge, Erich Kuke ning enda ja kolleegide ekspeditsioone Mongoolia taimestiku tundmaõppimiseks
- 58 **Panin tähele: sõber saarmas**
- 59 **Kroonika**
- 62 **Mikroskoop**
- 63 **Ristsõna**
- 64 **Ajalugu, sünnipäevad**

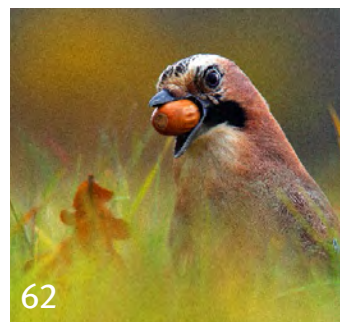

FOTO: IRENE KÄOSAAR

Vareslased ja pärand

Septembrinumbri põhiartikli huvialused on hakid, hall- ja künnivaresed ja rongad, seega meie tuntumad vareslased. Enamikust lindudest eristab neid mängulust ja õppimisvõime – mõlemad omadused käivad tavaliselt käsi-käes. Mängides õpivad noorlinnud vajalikke oskusi, mistõttu vareslased on ülimalt kohanemisvõimelised. Nad sõltuvad võrreldes teiste lindudega vähem instinktist.

Küllap igal inimesel on mingisugune suhe hakkide, hall- või künnivarestega. Linnades on need linnud tavalised. Künnivaresed tekitavad oma kolooniatega paljudes linnaelanikes meeletu häärmi, küllap oma tumeda ja salapärase välimuse, valju kisa ning väljaheidetega. Hallvares võib pesitsusajal ja pärast seda ka inimestele kallale tulla, teab toimetaja Katre omadest kogemustest rääkida. Või tahtis vares ainult mängida?

Kõige mõistlikum oleks vareslastega kohaneda, nagu nemad on kohanenud eluga inimese lähikonnas. Tunnistan, et olen Tartus üks hakkide talviseid toitjaid: mulle meeldivad hakid teistest lindudest rohkem. Mis puutub lindude levitatavatesse nakkushaigustesse, siis meenub kõigepealt salmonelloos, mida saadakse tavaliselt kanamunade vahendusel. Looduses elavad linnud võivad samuti haigusi levitada, aga selle vastu aitab hästi rahvatarkusest tuntud hommikune linnupette võtmine: muidu „lind situtab ära“.

Linnainimesi hirmutavad ka kõik-mõeldavad bakterid, mida linnakeskkonda toovad kariloomad. Pärnu rannaniitudel peetakse teist aastat veisekarju, neist on saanud üks linna

huviväärsusi. Kuidas linnaelanikud ja puhkajad on loomad omaks võtnud, kas bakterioht on tõsine ja mis raskustega loomapidaja linnaoludes kokku puutub, sellest saab lugeda intervjuust linnalehmade projekti-juhi Bert Holmiga.

Pärandiaasta puhul tekitab erilist nõutust keelekorraldajate ja ametnike kabinetis sündinud soov põliseid talu- ja kohanimi muuta. Sellise ettepaneku tegija peab olema väga julge: loomuldas tekib nüüd kahtlus, kas keeleinimeste varasemaid otsuseid saab tõsiselt võtta. Tahaks loota, et sedalaadi otsustused jäävad kabineteiseinte vahele. Igatahes õnnitleme oma kaasautorit, kel õnnestus lõpuks taastada oma põline suguvõsanimi.

Pärandist on selles numbris ja edaspidigi tavalisest rohkem juttu. Peale igakuise pärandiaasta rubriigi on seekord pikem kirjutis Tartu ülikooli taimeteadlaste, eriti Alexander von Bunge reisidest Mongooliasse. Saaremaal Salmes leitud laevmatuse näitel saavad selgemaks viikingite matusetavad. Kaudselt liigituvad pärandi hulka ka Vabaduse väljakul arheoloogiliste väljakaevamiste käigus leitud orgaanilised setted.

Soovime meie õppureist ja õppejõududest lugejatele head kooliaasta algust! Sel puhul alustame noorematele lugejatele mõeldud rubriigiga „Mikroskoop“. Ootame sinna kaastöid ning ettepanekuid rubriigi sisu kohta. Ühtlasi on september õige aeg, et laadida meie kodulehele üles fotovõistluse tööd. ■

Toomas Kukke

EESTI LOODUS

64. aastakäik Nr 9, september 2013

Toimetuse address:

Baeri maja, Veski 4, Tartu 51005
E-post toimetus@el.loodus.ee
faks 742 1143

Peatoimetaja **Toomas Kukke**
742 1143, tomkukk@gmail.com

Toimetaja **Helen Külvik**
(lapsehoolduspuhkusel)

Toimetaja **Juhan Javois**
5661 0851, juku@ut.ee

Toimetaja **Katre Palo**
742 1143, palo.katre@gmail.com

Sõnumitoimetaja **Toomas Juriado**
742 1143, toomas.juriado@el.loodus.ee

Keeletoimetaja **Monika Salo**
742 1186, monika.salo@el.loodus.ee

Küljendaja **Tiit Lepp**
tiitlepp@gmail.com

Väljaandja: MTÜ Loodusajakiri
Endla 3, 10122 Tallinn

Vastutav väljaandja **Indrek Rohtmets**
indrek@horisont.ee

Reklaamijuht **Elo Algma**
610 4106, reklaam@loodusajakiri.ee

Tellimine ja info: tel 610 4105
e-post loodusajakiri@loodusajakiri.ee

KESKONNAINVESTEERINGUTE
KESKUS

Ajakiri ilmub keskkonnainvesteeringute keskuse toetusel

© MTÜ Loodusajakiri, Eesti Loodus®, 2013
Summaries of some articles can be found at our web site
www.eestiloodus.ee

Trükitud trükikojas
Kroonpress

